

PDFlib PLOP: PDF Linearization, Optimization, Privacy

**Page inserted by evaluation version
www.pdflib.com – sales@pdflib.com**

TIIDÄTAHTMINÕ

RAAMATUGA: Leonid Gordejev.

Petseri kooli vilistlane esitles raamatut

Petseri Gümnaasiumi 1936. aastal lõpetanud Leonid Gordejev, kes töötab majandusajaloo muuseumi teadurina, esitles 8. aprillil oma 91. sünnipäeva puhul majandusministeriumis raamatut «Lood majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi loomisest ja tegevusest aastatel 1918 kuni 1940».

Kui palju see raamat Petserimaad puudutab?

Minu idee oli näidata kommunikatsiooniministeriumi tegevust algusest sõja-aastateni. Petserimaad on seal muidugi puudutatud, kuna ma isiklikult nägin, kuidas avati Petseri-Tartu raudtee. Olin selle avamisel olemas. Raamatus on nii mõnigi foto Petserist. Lisaks ka näiteks kajastatud gümnaasiumi ehitus, mille ma aastal 1936 ise lõpetasin.

Milliseks võib hinnata Petseri toonast olukorda?

Kultuuriline ja hariduslik tase oli toona väga kõrge, seda mäletan. Ja tol ajal olid meil Petseri koolis väga kõrgel tasemel inglise või saksa keele õpetajad sel põhjusel, et enne õpetama asumist elasid nad paar aastat selles riigis, mille keelt nad õpetama pidid.

Ja Petseri gümnaasiumi direktor oli tõeline legend. Tol ajal määras gümnaasiumi direktori ametisse president ja see oli väga kõva asi.

Meil oli ühis-humanitaargümnaasium, kus õppisid koos nii vene kui eesti õpilased, nii et vahetunnis rääkides läksid eesti- ja venekeelsed sõnad omavahel sassi. Ja kuna seal oli ka seto poisse lähedal, siis ka setokeelseid sõnu läks sekka.

Minu ajal oli Petseris 5 tuhat elanikku. Kõik tundsid kõiki. Mul on juhuslikult säilinud ka päevikud, mida pidasin alates 1929. aastast kuni 1939. aastani. See on muidugi üldiselt lapselik jutt, mis ma toona kirjutasin, aga siiski näitab üht-teist Petseri toonase elu kohta.

Mis episoodid on teile endale nendest aastatest eraldatult meelde jäänud?

1934. aastal käis Petseris Konsstantin Päts. Ta kõndis õpilaste rivi eest läbi ja surus igaühele kätt. Selline suhtumine oli.

Samas kui 1939. aasta oli suur Vene laulupidu Petseris, siis selle avamisele tuli Laidoner. Ja mina töötasin sel ajal Petseri Slaavi ühingus. Kui ta seal käis, siis surus ka meile kõigile kätt. (SM)

Kõivo Kolli: Kuis bussijuhist sai Kuniga pillimiis

Taro Igor

Ku Nikolai Kõiv Verska sovhoosi bussijuhi aamõtih Leikot Talinahe esinemä vei, taha-as tä koori pillimehele Pääsigu Kustalõ sukugi' tunnsta', õt tä mõist jo' säitsmedä klassi lõpõtamisõst pääle lõõtsa mängi'. Leiko pillimehes sai tä ildappa teno ütele saatusligulõ pösõmusilõ. Edimält oll Kolli niisama bussijuht, kiä' vei laulunaisi esinemä. Ku ütõkõrd tetti poolõ tii pääl Põltsamaal mõtsapiatus ja kõik olli' kuusi vaihõlõ lännü', võtt Kolli Pääsigu pilli ja nakas uma ristiesä lugusit miilde tulõtamma.

«Mu hindä pill oll jo 20 aastakka kaapa pääl tolmu all, a Mäe vallah oll pillel üts kiil tõistmuudu hääleh, ku meil siih Petsere nulgah.» kõnõlõs 2007. aastaga kuniga pillimiis uma kodokülä Mats'uri seltsimajah. Nii ollegi tä pruunnu', õt kuis tõistsagamatsõ pilliga' vanu lugusit mängit' saasi', ku pia oll Leiko pillimiis kohal ja nakas kaema, õt kiä' kül' timä pilli putus. «Ma ütli, õt tiiä-äi' midägi' — olõ-õi kuulnu' õga nännü'. A tõõnõ kõrd ma õks proomõ, ku jal' aigu oll. Sis üteli Kusta, õt sa' mängit parebahe ku ma'!» Nikolai otsust õks uma bussijuhi aamõti mano jäiä', a sis tull üts juhust.

«Ma tiiä-äi', midä ütõkõrd Kusta mängi, a Juta, kultuurimaja juhataja läts ja and tälle pösõ pääle musi.» kõnõli Nikolai. «Kusta naane näkk tuud ja lupaki-is tuust aost pääle timmä inäp kooriga' mängmä minnä'. Näil jääki-is muud üle, ku' minnu kutsut' mängmä.»

Nii saigi' Kõivu Kollist Leiko pillimiis, kiä' om kooriga' kõik esinemise' ja leelo-päävä' läbi tennü' 1976. aastagast pääle, ku Hirsigu Vëera tull Leikot juhtma. Kõõ tuu ao joosul om Nikolail õnnõ kats pilli olnu'. Edimäts sai tä pääle Mats'uri säitsmedäklassiltsõ kooli lõpõtamist 1976. aastagal esä käest.

«Ma tei koolih lõpuksamit ku esä mõi Petsere turu pääl põrssit. Ma tei eksami' ar' ja joosi turu pääle. Ma tahtõs akordioni, a esäl oll s'oo pill jo ar' ostõ. Tuu pilli mõi kunagi' Sarvõ Ainilõ Talinahe. Väiga kõrrah pill oll.»

S'oo pilli ost Nikolai ka' Petserest. Sis peeti lõõtsa kül' jo' vanamoodulitsõst pillist. Inäbä miildü rahvalõ akordion. A vannu pillimiisih viil oll. «Vaartsih oll üteli, Veder-niga küläh ka' ... ku edimäts pilli sai, sis käve' kõik kuuri takah imetlemäh ja olli' tuust väiga huvõt. Õgaüts pruomõ määnestki' luku miilde tulõtama, a sis tulõ-õs ja tulõ-õs kuigi',» kõnõlõs kuniga pillimiis. «Kullõmisõ perrä opiti.»

KUNIGA PILLIMIIS: Nikolai kinnitusel oli tiitel talle suureks üllatuseks, kuna ta pole kunagi võidu peale mänginud. Foto Igor Taro

Säänestsamma pilli mängi ka' Nikolai ristiesä ja nii nakaski' tä kuulmisõ perrä timä mängit lugusit miilde tulõtamma ja opma.

Sis olli' Setomaal viil istja'. Nikolai sõnno perrä olli' kõik abivalmi' — eiski' avitõdi pill kohalõ tuvva', a tagasi kae' kuis eis' saat. Kiä' löüdis sääl hindäle pruudi, kiä' jäi üüses ja kiä' kattõ niisama kohegi' ar'.

Rahvamaja tüühünakamistöga' tull' ka' tandoõdaga'. Sääl oll rohkõba akordionõ ku' vaia. A ku mõnikõrd oll rõhkõba vanõbit naisi, sis

taheti õks innitsit seto tandsa tandsi'. Paabapraasinga aigu tull ka' kohal olla' ja mängit' ja mõnikõrd eiski' tõistõ küllä hõbõsõga' sõita'.

Stalini surmaaastagal 1953. läts Nikolai sõaväkke. Edimäts kol' kuud oll tä Vladimiri ooblostih Ivanovo liinah, pääle tuud tiine aigu Sverdlovski ooblostih.

«Gorod Serov. Hüä, õt ma sinnä' sai — püssü ma näe-es, õgal aastagal oll puhkus.» kõnõlõs Nikolai. Timä rood ehit kol' aastakka 600-kotusõlitsõ klubi raudtiijaama lähkohe. Tä oll raudtiiroduh, kinkõ

LAVA TAGA: 1983. aasta leelopäeval vasakult reas peo üldjuht Paul Lehestik, Nikolai Kõiv, Heili Oja, Taivo Puurma. Foto Seto Talumuuseumi arhiiv

ülesannõh ollegi' ehtä' raudtiid ja mitte sõta pitä'. «Meelle massõti eiski' rahha. Tuud olõ-õs pall'o, a midägi sinnä' karmanihe õks sai. Süvvä' anti ka' hõste. 900 grammi sai pääväh. Tuu oll aastagil 1953., 1954. ja 1955. Nälah mii' sääl olõ-õs.» kõnõlas tä.

Tagasi tullõh oll kodokülä tõistsagamano. Inäp olõ-õs istjit õga kirmassit. Ja nii jäigi' Nikolai edimäne pill katõkümnes aastagas kaapa pööle saisma.

Suurõp inõmistõ ar' mine-minõ nakas kolhoosiao edeot-sah. «Õgas kiäki taha-as kolhoosi minnä'. Mõnõ' ütõgu noorõ' oll', kiä' tei' vannu iist tüüpäivi ar'. Inäbüs lätsi' ar' muialõ — õgaüts eis' poolõ.» kõnõlõs Nikolai. Ja nii ommõgi' timä sõnno perrä Mats'uri küllä jäänü' paar-kol' inõmist, kiä' omma' siih sündünü'.

✕✕✕ Inäp kuniga pillimehe lõõts saisa-ai' kaapa ot-sah, a om valms õga kell naisi uma helüga' meeltä-mä tandsma ja ilotamma.

«Ku ma' 1947. aastagal Mats'uri säitsmeklassiltsõ kooli lõpõdi, sis oll meid klassih 29! Direktor oll kadonu' Lehestiku Paul. Täks sis pidi koolih õks uma 100 õpilaist olõma.» arvas Nikolai.

Inne sõta oll Mats'urih huugnõ elo — tüüt kats kiribidsätehast, minkõst ehtedi mõnigi' kõrralinõ maja Petseri liina. Savi oll nii hüä, õt võidsõ kõrraga' ahjo tsudada' ja kirbidsä' olliki' valmi'.

Nikolai käve 6-7aastagatsõ poisikõsõna tehasõh esäle ja lelläle abis.

«Esä üteli, õt tuu raha iist, midä ma sääl teene, tuu iist saanu' 36 puuta leiba osta'. Aastaga leib olõsi' kokko tulnu'!» üteli tä.

Sõda and Mats'uri küläle halusa lõõgi 31. märdsih 1944. Kell oll umbõs ütõstõist õdagu, ku Nikolai sõnno perrä par-

hillsõst postkontorist üle tii säkslasõ' pei' pito. Tõõsõlpuul tiid ehtet barakõst naksi' säkslasõ' puult Vinnemaalt kokko kor'at vinne poisikõsõ' lak- ja juuskma, ku Petseri jaama kottal k'auu' Vinne pommtaja näkk küllä vaihõl liikumist. Visas alla süütelatõrna' ja näkk rahvast juuskmah mõtlõki-is pommtaja pikält ja hiit uma surmalaadungi Mats'uri mäe pääle.

«Saraja taadõ sattõ kol' pommi. Sõsar ollegi' sääl. Ma' saisi tuusama saraja kõrval, viis meetrit kõrval ja ma' saa-as pihta. A sõsar sai surma. Esä joosõ-õs majast kohegi', oll kotoh ja timäga' juhtu-us midägi',» kõnõlõs Nikolai tuust jällest üüst. «Üts imä tütrega' sai' surma, kats velja, mu sõsar, üts kooliop-paja, kats Verska takast Veln'a külläst tulnu' inõmist sai' surma. Siih ommõgi' meil kõrval mälestuskivi, koh kõik om kirrah,» näütäs tä postkontorist kõrval saisa-ai' graniittahvili pääle.

Mõnõ kuu peräst kaeti suurõ hirmuga' nõukogõdõ linnukidõ pääle mia' lindsi' madalalt. «Tuu ao pääle tahai' eiski' mõtõlda',» ütles tä.

Ku Mats'uri küllä kipõba' ao' oll' 1920ndidõ lõpuh, ku ehtedi Tarto-Petsere raudtiid ja kõik külänäase' ja tütrigu' käve' pridanarahha raudtiiehtõsul tiinmäh, sis no' om raudtiiehtõsul jal' joudnu' Nikolai kodokülä. Mõtski' om Koidula man maaha raot.

N'aus, kas vahtõnõ kaubajaam tuu uma tüükotusõga' jal' õnnõ Mats'uri küllä moro pääle, koh parhilla' k'au pühhiaigu seltsimajah mõni inõminõ pääle kümne. Inäp kuniga pillimehe lõõts saisa-ai' kaapa otsah, a om valms õga kell naisi uma helüga' meeltämä tandsma ja ilotamma. Ja no' jo' 27. aprillil Verskah lihavõõtõ kirmasõ aigu. ■